POLITICI DE ASIGURARE A SECURITĂȚII UMANE

POLICIES OF HUMAN SECURITY ASSURANCE

SPRINCEAN Serghei
dr. hab., conf. univ., ICJPS

SOHOȚCHI Tudorița-Sanda
doctorandă, USM

Summary

Human security involves ensuring the protection of individuals taken individually, but also as a social whole. This is possible by ensuring the living conditions, the fundamental needs of the human person. Thus, individual security is based on strategic benchmarks that highlight the purpose of educating, training and developing the fundamental qualities and virtues of the person, in order to prepare him to face the risks and threats of the near security. Namely, these benchmarks are the basis for strengthening the mechanisms for ensuring human security at the beginning of the 21st century. The optimization of the management of the human security sector aims to strengthen the social welfare by raising the level of security of the person and human communities, including from the Republic of Moldova, focused on respecting and promoting the interests and needs of the human individual, and the security interests of the state becoming subsidiary, derived , but also inferior as a priority to the security of the citizen, but with a higher degree of achievement than in the past.

Keywords*: human security, social welfare, security phenomenon, non-military dimensions of security, security risks*

Cu toate că problematica bunăstării civilizației umane în condiții de siguranță și respectare a drepturilor și libertăților persoanei se remarcă a fi o preocupare mai veche în istoria gândirii umane, paradigma securității umane a reușit să aducă un suflu nou în studiile de securitate abia în ultimele 2-3 decenii, transformând și înlocuind concepția dominantă, de sorginte realistă, a securității statului într-o lume haotică, unde numai forța militară poate asigura o protecție adevărată [1, p. 39].

Încă în perioada antică se pun bazele preocupării omului pentru

siguranța sa individuală bazată pe reiterarea drepturilor persoanei. Codul lui Hammurabi (aprox. anul 1760 î.e.n.), spre exemplu, se referea la faptul că oamenii nu pot fi privați de proprietăți, nu pot fi torturați sau înrobiți fără de a fi judecați în conformitate cu normele timpului.

Preocuparea pentru binele persoanei, libertățile sale și respectul pentru ființa umană au constituit subiecte fundamentale pentru gânditorii din Grecia Antică, întâi de toate pentru Socrate, Platon și Aristotel, care au pus bazele sistemului democratic de luare a deciziilor, bazat pe respectul votului liber al majorității cetățenilor. Acești importanți filosofi ai antichității au fundamentat principiile culturii și civilizației mondiale, făcând referință și la necesitatea respectării drepturilor omului, a proprietății private și libertății de exprimare.

Cu toate că modelul democrației directe grecești antice diminua importanța participării politice, în majoritatea cazurilor, a sclavilor și femeilor, precum și cetățenilor fără de avere sau a celor suferinzi. Majoritatea filosofilor clasici ai Greciei Antice promovau dezideratul binelui comun, înțelegând ființa umană în genere, cetățeanul în mod particular, ca fiind o ființă eminamente socială, una elevată și educată, cu veleități morale și intelectuale deosebite, în contextul mediului istoric de atunci.

Proveniența etimologică a noțiunii de securitate este înrădăcinată în cultura și civilizația Imperiului Roman. La originea sa au stat termenii latini „*securitatis*" și „*securitas*". Iar pe o monedă din perioada domniei împăratului Hostilian (Gaius Valens Hostilianus Messius Quintus care a domnit în anul 251 e.n.), era reprezentată zeița Securitas care asigura protecția și bunăstarea imperiului, cu sensul de „libertate în fața amenințării", consideră F. Funieru într-o lucrare de a sa intitulată „Societate și Securitate" [2, p. 171]. Mai târziu, în perioada modernă, semnificația noțiunii de securitate devine organic legată de concepția rațiunii de stat care vizează asigurarea funcționării și integrității organismului statului. În acest sens, conceptul de securitate a fost mereu perceput în context comunitar, iar securitatea națională a devenit o sintagmă consacrată în studiile despre pace și război. Așa încât P. Hartland-Thunberg conchidea în studiul său „National economic security: interdependence and vulnerability", publicat în 1982, că securitatea reprezintă capacitatea unei națiuni de a promova cu succes interesele sale naționale. [3, p. 48].

Noțiunea de securitate, pe parcursul evoluției conștiinței social-umane, a constituit mereu un subiect controversat și larg dezbătut atât în cercurile de specialiști, cât și de către opinia publică preocupată de satisfacerea eficientă a

celor mai fundamentale necesități ale sociumului și persoanei umane, precum nevoia de siguranță și adăpost. Potrivit ilustrului cercetător A. Maslow, interesul omului pentru securitatea personală și siguranță, încă de la începutul formării individului uman ca entitate socială, a reprezentat o preocupare esențială în structura piramidei necesităților, teorie expusă pentru prima dată încă în anul 1943 în lucrarea sa „A Theory of Human Motivation" [4, p. 379]. Această concepție, aparținând lui A. Maslow, reprezintă una dintre primele încercări de a aborda problematica securității din perspectivă comportamental-psihologică, accentuând valențele individual-personale ale noțiunii de securitate, ce reprezintă eminamente o categorie social-istorică, din punctul de vedere al genezei sale, fiind conștientizată de omenire pe parcursul întregii sale evoluții [5, p. 11].

Conceptualizarea noțiunii de securitate, din perspectiva cercetărilor științifice contemporane a fost realizată din multiple perspective, aparținând unor școli și direcții bine cristalizate și argumentate factologic în ultimele două secole. Școala tradițional-realistă, cea liberal-idealistă, behavioristă, constructivistă și altele au determinat evoluția conceptului de securitate de la stadiul de caracteristică a puterii de stat în relația cu alte entități statale pe arena internațională (în accepție tradiționalistă) la stadiul de stare sinergetică specifică tuturor tipurilor de sisteme: tehnice, sociale și biologice (în accepție post-neclasică), însemnând un echilibru, armonizare și prosperare, mai ales, la nivel individual al personalității umane ca măsură a lucrurilor și element de referință pentru toate tipurile de sisteme [6, p. 380].

Cu toate acestea, studiile de securitate posedă o istorie nu prea extinsă comparativ cu științele despre societate și majoritatea teoriilor social-politice, dar desemnând o arie relativ complexă cu aspecte interdisciplinare, ce au ca obiect de cercetare, în cele mai dese cazuri, problematica asigurării securității, vizând direct laturile subiective și obiective ale anticipării pericolelor și a estimării riscurilor, vulnerabilităților, precum și a anvergurii și consecințelor fragilității sistemelor social-politice [7, p. 190]. Printre primii, dubla perspectivă subiectiv-obiectivă asupra conștientizării problemelor de securitate a fost remarcată în 1962 de către importantul teoretician al fenomenului securității, A. Wolfers, în opera sa „Discord and collaboration: Essays on international politics", în care se desprinde ideea că securitatea, alături de forța bunăstării, reprezintă o valoare și o cale prin care o națiune poate accede la o poziție superioară în raport cu alte națiuni. Dar, spre deosebire de bunăstare, care se referă, mai mult, la aspecte materiale, implicând posibilitatea de a controla acțiunile altora, „securitatea, în sens obiectiv, denotă absența amenințărilor la adresa valorilor achiziționate, iar,

în sens subiectiv, absența fricii că aceste valori ar putea fi atacate" [8, p. 150].

Potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române (1998), cuvântul securitate semnifică „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol; protecție, apărare", ceea ce denotă o dată în plus dublul aspect (subiectiv-obiectiv) ale termenului în cauză. Acest aspect cu dublu sens se pliază cel mai natural pe concepția constructivistă de la sfârșitul sec. XX, precum că securitatea nu mai poate continua să fie percepută exclusiv în contextul intereselor naționale ale statului, ci trebuie să fie extinsă la nivelul individului uman [9, p. 67]. În acest context, B. Buzan, întemeietorul Școlii de la Copenhaga, în 1993, în opera sa „People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era", remarcă deficiențele concepției realiste și a celei liberale a securității, precum și ambiguitatea termenului, considerând că percepția securității, ca produs al puterii în sens tradițional, fie ca o consecință a păcii în sens idealist, nu contribuie la o explicare deplină a noțiunii. Ilustrul cercetător susține că, în sens tradițional, „securitatea reprezintă un concept ideologizat, politizat, limitat, căci, dacă ea este doar o consecință a puterii militare, nu are mijloace pentru a defini noile amenințări, fiind subordonată specificității studiilor strategice și devenind dependentă de evoluția tehnologiei" [2, p. 172]. În viziunea lui B. Buzan, concepția securității devine una subiectivă, transpusă în plan social, dar edificată pe baza percepției unor date și fapte cu caracter obiectiv.

Un impact determinant pentru configurarea teoretico-metodologică a concepției securității umane a fost exercitat de către Organizația Națiunilor Unite, experții căreia au reușit să sistematizeze materialul teoretic și concepțiile novatoare ale oamenilor de știință, elaborate în perioada căderii Cortinei de fier și reconfigurării realităților geopolitice de la sfârșitul deceniului 9 al sec. XX. Este incontestabil faptul importanței cruciale a ONU în elaborarea conceptului de securitate umană, la fel și a conceptelor adiacente acestuia precum drepturile omului sau dezvoltarea umană, promovate de ONU începând încă de la apariția acestei organizații internaționale în perioada imediat postbelică.

La etapa actuală a dezvoltării conceptului la mijlocul deceniului 2 al sec. XXI, securitatea, prin această prismă, nu mai e considerată o simplă absență a războiului și a violenței într-o anumită regiune sau țară, ci constituie o abordare comprehensivă și complexă, bazându-se pe trei principii fundamentale:

1. Lipsa sau eliberarea de teamă, tratată și ca securitate contra violențelor.

2. Eliberarea de nevoi ce ține de asigurarea cu alimente și hrană a protecției personale, cu îngrijire medicală și securitatea sănătății sau de securitatea locuinței și mediului.
3. Libertatea de a trăi cu demnitate prin promovarea principiilor dezvoltării umane sustenabile și protecția drepturilor omului [10].

Problematica securității umane cu terminologia specifică acesteia au fost utilizate pentru prima dată în actele oficiale ale Organizației Națiunilor Unite în anul 1992, și anume în „Agenda pentru Pace: diplomație preventivă, pacificare și menținere a păcii" – un raport în care Secretarul general al ONU la acel moment B. Boutros-Ghali marca necesitatea realizării unei „*abordări integrate asupra securității umane*" în contextul proceselor de pacificare și menținere a păcii în epoca de după finalizarea „războiului rece", cu scopul de a elucida cauzele profunde ale conflictelor de diferit nivel din acea perioadă de pe mapamond și din Europa, cu impact determinant asupra domeniilor economic, social și politic [11].

Dintre cei mai proeminenți teoreticieni ai concepției securității umane în contextul cercetării problematicii bunăstării societății, unii din aceștia, stând la baza a numeroase direcții distincte și bine conturate în domeniu, se fac remarcați o serie de cercetători încă din anii ”90 ai sec. XX, printre care se numără și L. C. Chen. Acest autor dezvoltă conceptul securității umane, bazat pe specificul civilizațional de percepție a bunăstării în diverse regiuni ale Terrei [12, p. 141]. Mai târziu, fiind medic de profesie și un factor executiv – președinte al China Medical Board Inc., un ONG care promovează educația, cercetarea și cultura în domeniul sănătății în universitățile cu profil medical din China și Asia de Sud-Est, acest autor contribuie la elucidarea conexiunilor și interdependențelor dintre problematica securității umane și politicile în domeniul sănătății publice [13, p. 93]. Aportul lui L. C. Chen la dezvoltarea conceptului securității umane rămâne a fi incontestabil de important, cu toate că, în abordarea sa, aspectele ce țin de corelația cu problematica bunăstării socității, dar și de cooperarea comunității internaționale în problema prevenirii instabilității sociopolitice, militare și conflictelor regionale în vederea fortificării securității umane pe mapamond, sunt insuficient de amplu expuse, în comparație cu aspectele de politici și strategii naționale de combatere a subdezvoltării și sănătății precare a comunităților și persoanelor.

Un impact major asupra concepției teoretice a securității umane a avut-o A. Suhrke – o cercetătoare norvegiană în domeniul relațiilor internaționale și

soluționării conflictelor violente [14, p. 271], care propune abordarea conceptului în cauză prin prisma intereselor statelor lumii și a potențialului lor de intervenție umanitară. Mai recent, A. Suhrke se concentrează pe investigarea politicilor umanitare și de restabilire a păcii în cadrul sistemului Națiunilor Unite a căștilor albastre, un loc important printre lucrările sale fiind acordat problemei securității umane în Afganistan. Însă, pe lângă cauzele de insecuritate umană menționate (interesele concurențiale dintre state), se remarcă și un șir de motive umane și naturale ale diminuării securității persoanelor ca: dezastrele naturale, clima nefavorabilă, rebeliunile, revoltele și conflictele violente – toate cu impact dezastruos pentru stabilitatea și bunăstarea comunităților și persoanelor.

Cercetătorii americani G. King și Ch. Murray vin să completeze conceptual noțiunea de securitate umană prin inducerea necesității combaterii sărăciei generalizate printr-un set de măsuri ai bunăstării: creșterea veniturilor, fortificarea sănătății, aprofundarea educației, amplificarea democrației și libertăților politice [15, p. 596]. Este de remarcat faptul că, în viziunea acestor politologi, sărăcia generalizată ca sursă a insecurității umane capătă noi valențe non-economice, fiind extinsă către sfera spiritualității, vieții publice și politice. Însă extensiunea și progresul – elemente obligatorii ale securității umane în concepția lui G. King și Ch. Murray, pe lângă faptul că pot fi evaluate și cuantificate obiectiv și impersonal, sunt stări de fapt care se află în directă dependență de percepția umană subiectivă și individuală, lucru ce merită neapărat luat în calcul în contextul prognozelor evoluției nivelului de asigurare a securității și a realizării dezideratelor bunăstării socității.

Dintre cele trei elemente organic legate: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană, primul dintre care apare cel mai târziu în circuitul social și academic, cronologic vorbind. Securitatea umană, de fapt, a venit să desăvârșească concepția progresului civilizației umane contemporane, bazată pe bunăstare, toleranță și libertăți individuale [16, p. 480].

Generalizând, constatăm că securitatea umană tinde să cuprindă celelalte noțiuni, transformându-le decisiv, în conformitate cu prioritatea siguranței și sustenabilității eforturilor de realizare a progresului. Astfel că, toate cele trei elemente: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană devin parte a unei concepții unice a dezvoltării sigure și libere [17, p. 375]. În aceeași ordine de idei, fostul Secretar General al ONU K. Annan s-a pronunțat că nu ne vom putea bucura de securitate fără dezvoltare, nu ne vom putea bucura de dezvoltare fără securitate, și nici de una dintre ele fără respect pentru drepturile omului

[18]. Cu alte cuvinte, triumviratul celor 3 concepte reprezintă cheia succesului strategiei progresului și bunăstării umanității la scară globală. Totodată, este important de remarcat că concepția securității umane nu diminuează din actualitatea securității statului.

Bunăstarea socială este posibilă doar în condițiile când se respectă primordialitatea intereselor individului uman în fața intereselor societății în general, ceea ce corespunde în mod prioritar, cu configurația domeniilor securitar și politic de mâine, strâns legat de nivelul personal al adoptării deciziilor cu extensie largă în sfera politicului, precum și de conceptul de autonomie atât individuală cât și colectivă. Interesele individuale, protecția persoanei și interesul public pentru bunăstarea fiecărei ființe umane se înscrie perfect în cercul de preocupări, specific direcției umaniste în științele sociale și practica sociopolitică. Cu toate acestea, preocuparea pentru edificarea unei bunăstări sociale ca tendință universală în societatea postmodernă, încearcă să extrapoleze specificul și calitățile umane, conferindu-le și înnobilând cu ele alte ființe din natură și univers, chiar și elemente ale naturii ne-vii uneori, dar care sunt considerate a avea o importanță vitală pentru om, pentru mediul său de viață. În concordanță cu aceste tendințe universale, interesele înguste ale individului, prioritatea acestora față de cele colective care vin să sprijine bunăstarea individuală, capătă noi valențe în care individul, deși continuă să reprezinte un interes sporit din perspectiva modelelor morale din socium, totuși este privit ca parte componentă de neînlocuit, ca cel mai valoros element al biosferei, interesele sale fiind complementare în acest fel cu cele ale vieții în genere și cu cele ale vietăților din mediu. În acest context, valoarea individului uman, prioritatea intereselor sale în fața celor sociale, se poate perpetua indubitabil, însă nu se poate menține la același nivel de exclusivitate și prioritate atunci când ne referim la viața altor ființe, la viață în genere ca și la biosferă și natură în cele mai vaste sensuri.

Referințele bibliografice:

1. Sprincean S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2017.

2. Funieru F. *Societate și Securitate*. În: Revista Română de Sociologie. [București], anul XXII, 2011, nr. 1-2, p. 170-184.

3. Hartland-Thunberg P. *National economic security: interdependence and vulnerability*. In: National economic security: perceptions, threats and policies.

Frans Alphons Maria Alting von Geusau & Jacques Pelkmans (Eds.). Tilburg: John F. Kennedy Inst. 1982, p. 47-61.

4. Maslow A. H. *A Theory of Human Motivation*. In: Psychological Review, Vol. 50 (4), July, 1943, p. 370-396.

5. Sprincean S. *Contribuții ale concepției securității umane la fortificarea spațiului european de securitate.* În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Spațiul european de securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare". 11 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău: Tipogr. „PrintCaro", 2019, p. 9-20. (0,75 c.a.). ISBN 978-9975-56-717-6.

6. Sprincean S. *Siguranța persoanei umane în contextul necesității asigurării biosecurității.* În: Știința în nordul Republicii Moldova: probleme, realizări, perspective. Conferința științifică națională cu participare internațională. Ediția a 4-a, 26-27 iunie 2020 / colegiul redacțional: Valeriu Capcelea (coordonator) [et al.]. Bălți: Tipogr. „Indigou Color", 2020, p. 378-384.

7. Sprincean S. *Perspective de asigurare a siguranței persoanei în contextul realizării securității umane.* În: Studii Naționale de Securitate. Revistă științifico-practică. Institutului Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei". Nr. 1(1), 2020, p. 185-200. (1,25 c.a.). ISSN: 2587-3822.

8. Wolfers A. *Discord and collaboration: Essays on international politics.* Baltimor: John Hopkins University Press. 1962. 312 p.

9. Sprincean S. *Reconceptualizarea riscurilor securitare la adresa sănătății publice în contextul pandemiei COVID-19.* **În: "**Combaterea știrilor false în condițiile provocărilor de securitate – COVID 19". *Institutul Național de Informații și Securitate" Bogdan, Întemeietorul Moldovei".* Materialele Mesei rotunde cu participare internațională, 20 mai 2020 / coord. D. Hârbu-Bencheci. Chișinău: SIS al RM (Tipogr. „Garamont Studio"), 2020, p. 65-76. (0,9 c.a.). ISBN 978-9975-3271-0-7.

10. *Human security in theory and practice.* An overview of the human security concept and the United Nations Trust Fund for Human Security. New York, USA: Human Security Unit. United Nations. 2009. [citat 25.11.2020]. http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf.

11. *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping* [citat 25.11.2020].http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/shared/Winter/protected/Boutros%20Boutros%20Ghali%20Agenda%20for%20

Peace.pdf.

12. Chen L. C. *Human Security: Concepts and Approaches*. In: Common Security in Asia New Concepts of Human Security. Eds. Tatsuro Matsumae and Lincoln C. Chen. Tokyo: Tokai University Press, 1995, p. 137-147.

13. *Global Health Challenges for Human Security* (Studies in Global Equity). / Eds. Lincoln C. Chen, Jennifer Leaning et al. Harvard: Global Equity Initiative, Harvard University. 2004. 338 p.

14. Suhrke A. *Human Security and the Interests of States*. In: Security Dialogue, vol. 30, no. 3, 1999, p. 265-276.

15. King G., Murray Ch. *Rethinking Human Security*. In: Political Science Quarterly, nr. 116. Winter. 2002, p. 585-610.

16. Sprincean S. *Politica securității umane în Republica Moldova în contextul provocărilor și oportunităților mediului regional de securitate*. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european. / red. șt. Valeriu Cușnir. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. „Tipografia Centrală"). 2019. Subcap. 5.2., p. 477-497. ISBN: 978-9975-3298-2-8.

17. Sprincean S. *Noi riscuri și amenințări la adresa siguranței persoanei în epoca intensificării biopericolelor globale*. În: Știința în nordul Republicii Moldova: probleme, realizări, perspective. Conferința științifică națională cu participare internațională**.** Ediția a 4-a, 26-27 iunie 2020 / colegiul redacţional: Valeriu Capcelea (coordonator) [et al.]. Bălți: Tipogr. „Indigou Color", 2020, p. 372-378. (0,65 c.a.). ISBN 978-9975-3382-6-4.

18. Annan K. *In Larger Freedom: Toward Development, Security and Human Rights for All*. United Nations. A/59/2005, 2005. [citat 25.11.2020]. http://www.un.org/largerfreedom/contents.htm